

(FRAUDEM) i possiblement o probablement (*a*)*frau*, *grau* 'corc' etc.; és exagerat de dir que això és «català arcaic» no trobant-se'n testimonis més que des de mj. S. xv, i havent restat fenomen escadusser o pretoponímic.¹

Des de molt antic en la costa nostra i del Llgd. i Prov. GRADUS esdevingué la denominació de la desembocadura a mar d'un riu o estany, cosa que ja apareix en alguns itineraris dels Ss. iv-vi (*Itin. Antonini* i algun altre) amb referència a la desembocadura del Roine: cf. detalls en H. i R. Kahane (*Names VIII*, 1960, 240-3), però no trobo admissible que això sigui calc del gr. *κλίμαξ* que solament significa 'escalinata', eventualment aplicat a les escales d'un moll, car és erroni dir (com han fet alguns, per exemple el *DBal.*)¹⁵ que el sentit del mot romànic sigui 'moll', i si ha arribat a significar un port és perquè sovint els ports de les nostres costes (València, Castelló, Cullera, Agde etc.) han coincidit amb una desembocadura de riu o estany.

Estes aigües dels rius i estanys es fonen amb les del mar, a base d'una escalonada de nivells (coincideixen essencialment amb mi Du C. i Migliorini). És conspicu el cas del grau de Tortosa, l'antic Port-Fangós de les Goles de l'Ebre: «Si nuyl hom s'adobarà ab Còmit --- e l'hom aquél fugirà --- que no volrà seguir lo viatge, lo senyor de la galea --- pot aturar aquél hom o --- deu-lo metre en la galea --- e aquí tenir ferrat e pres, tro sia exit de fora -l Grau de Tortosa e en loc que no pusca fugit», «dels corsaris que van a part, és entès que ja sia ço que --- per aventura, pus seran moguts del Grau, per malaltia o per bara<1>la moran, que deven aver lur part entegrament», *CosiTort.* (ed. Ol., 445, 69); «quan Nós fom a Cullera, albergam sus denant la vila entre Xúcar e-l castell de Cullera: e laíns foren-se meses tots los sarraíns --- los de la ost dixeren --- 'qui podia haver un fenèvol tots los ocitúria' --- e Nós dixem-los —Nós vos en darem dos —On los avets?— E Nós dixem: —Ve-ls-vos aquí al grau, que són en un leny»; «--- que ve de Corbera --- e quan fom acenat trobam aquél grau que ix de la val d'Alfàndech <'Valldigna'>, e dixem a un escuder que passàs a cavall e ab una lança si hi havia guau, e no-y trobà guau enloc ---», Jaume I (Ag. I, 238, 343; com es veu és fantàstic parlar de les escalinates d'un moll).

Per damunt de tot, tant en la nostra documentació com en les dades modernes, es tracta dels graus per on desaigüen a mar els estanys: «fo adhordonat per --- còssols de Sant Laurens <de la Salanca> e --- de Sant Ypòlit, que totz aquels dels ditz locs qui pescaran en l'estayn, degen ajudar a clausir e a reforçar lo grau --- tota hora que lo grau serà clausidor ---», 1310 (Alart, *RLR XI*, 173, i passim en les pp. següents); «que-ls hòmens de St. Laurens qui pesquen en lo estany --- deven anar al grau per clausir aquél», a. 1313 (P. Vidal, *RLR XXIX*, 75).

Tot això es va repetint en les regions lacustres prop de les desembocadures del Llobregat (*gráy*, 1932), el Túria, el Millars, el Ter, el Fluvià, la Muga,

l'Agllí etc.; de la plana vora Blanes on desaigua la Tordera, se'n diu *El Pla de Grau*. De la zona Remolar-Ricarda parla Coromines: «Quan la mar s'infla tempestejada s'escampa terra endins, esbotza els graus embarrats i engrana d'agües salabroses els estanys profunds» (*Prometeu*, xi, § 2, p. 188); «el Pas Piller és un grau que forma el Ter per evitar la barra» (Torroella de Montgrí, 1958); el Grau de l'Estany de Canet de Ross. (1960); «L'Agulleta és un grau, que comunicava l'Estany de Salses i la mar». En lloc no hi ha tants graus ni tan il·lustres com a la costa de la nostra llengua, i així s'explica que en llengua d'oc el mot GRADUS revesteixi la forma *grau*, fonèticament només explicable per un manlleu del català (en els altres sentits del mot hi ha la forma *gra*, única regular en la fonètica occitana); tothom hi està d'acord: Ronjat (*PhonIstProvMod.* I, 62; II, 108), els Kahane (*l. c.*), L. Michel (*Rev. Int. d'Onom.* xv, 1963, 81-8), M. Correlazzo (*Boll. ALingMed.* v, 299).

Un altre important desenrotllament semàntic propi de la nostra topografia, és el de la graonada bastant abrupta que salva una cinglera en les grosses muntanyes (res de «relativament planer», com diu *AlcM*); es tracta d'un 'camí que baixa en forma d'escala rocosa per un portell de cingles', i ho tenim sobretot a les muntanyes del Princ., però aquí està pertot i incloent-hi el domini ross. i Maestr. almenys. N'hi ha en el Canigó (cf. Jampy, «grau m.: degré, échelon»), a Argeles *El Grau* (Rib. de la Maçana, 1959) a Er (*Gräu d'Estall*); molts a Collsacabra i a l'Alt Berguedà (en compte deu entre Figols i Vallcebre, altres a Castell d'Alareny, a Malanyeu etc.); a les muntanyes que clouen Andorra pel Sud (Civís, Ars); moltíssims a l'Alt Cardener (Serres de Lord, del Verd, del Port del Comte, en compte set a la Serra de Busa), serres del Lluçanès i l'Alt Vallès (Cingles de Bertí, Gallifa, St. Llorenç, Montserrat); els del Montsec, Boumort i Ribagorçana són incomputables; les Serres de Prades i de Montsant deuen ser la muntanya que en té més de Catalunya; però això continua intensament en els Ports de Tortosa-Beseit, i en el circ que entonda Morella (Xiva etc., 1961).

Altament encara continua *grau* amb aquest sentit per l'Alt Aragó: forces a la Vall d'Ordesa (on es diu més aviat *gráu* que *grado*) i fins a l'Alta Vall de Tena («el Paso del Burro es como un *gradiko*» Panticosa, 1966). Ja se'n va ocupar Balari, en el seu treball primerenc *Influencia de la Civil. Romana en Cat.* (25-8) i de nou en els *Orígenes* (pp. 81 i 41): ja n'hi ha un testimoni en baix llatí relatiu a les muntanyes que dominen Manresa: «pertransit per summitatem ipsae serrae ad ipsum *gradum* super Vallem Formosam», en l'a. 1022.²

DERIV.: *Grasa* 'grada, escalinata' [fi S. XIII], del ll. vg. GRADA collectiu de GRADUS, del qual provenen també l'oc. ant. *graza* i el cast. *grada*; -d- > -z- és normal en català darrere l'accent, *LleuresC*, 255: «Sent Silvestre ab dos preveres en la balma per 150 *grazes* devalà, dues lanternes ab si portan, e al drac aqueles paraules dix, e la boca d'él, cruxent e siulant, segons que viçares li fo, molt fortiment él ligà», «eren en aviró